

Мироненко І.С.

*студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Питання захисту прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є одним з важливіших питань політики усіх розвинених держав світу. Для вирішення цього питання існує інститут адвокатури. Даний інститут має певні особливості, відіграє певну роль у державі, виконує важливі функції. Досить значущим питанням у розгляді адвокатури є її історія. Пройшовши тернистий шлях становлення, сьогодні адвокатура є «недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійних засадах, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури».

Інститут адвокатури в Українській державі було ліквідовано радянською владою після Жовтневої революції 1917 року, незважаючи на те, що Центральна Рада України зберегла інститут присяжних та приватних повірених. Це фіксувалося Тимчасовим положенням про народні суди та революційні трибунали 1919 року. На заміну цим органам тодішня влада планувала створити колегії правозаступників. 7 березня 1918 р. Декретом № 2 наказувало при місцевих порадах створювати єдині організовані колегії захисників в рамках колегій правозаступників, які фінансово забезпечувалися державою. Однак, у листопаді 1918 р. було прийнято Положення про народний суд, яким знову скасовувалося існуюче законодавство.

Кінець 1920-х років був надзвичайно складним і суперечливим періодом в історії України. Лише в жовтні 1922 року радянська влада запровадила нову економічну політику, відновила в нашій державі певні приватні відносини і завдяки цьому діяльність органу адвокатури відновилася. 2 жовтня 1922 року були створені губернські колегії захисників у кримінальних і цивільних справах відповідно до Положення про адвокатуру УРСР від ЦВК України. Дані губернії володіли певними правами на самоврядування, що давало неабиякі поштовхи до піднесення інституту адвокатури. Існували певні критерії до осіб, які претендували на посаду «оборонця». Стаж якого мав бути не менш як 2 роки роботи в органах радянської юстиції.

12 вересня 1926 року було прийнято ухвалу "Про реорганізацію колегій захисників", яка розпустила приватні кабінети адвокатів. Захисники-комуністи були спроможні захищати в судах тільки трудящих, не брати на себе захист буржуазних елементів в сутичках проти робочих і державних підприємств, установ та організацій, не дозволялося захищати контрреволюційних і неохайних елементів. Адвокати працювали виключно у колективній формі, а на приватну адвокатську діяльність була проголошена повна заборона.

Членами колегії адвокатів ставали ті, хто мав вищу юридичну освіту; закінчив юридичні школи при наявності стажу практичної роботи в судових, прокурорських та інших органах юстиції не менше одного року; не мав юридичної освіти, але пропрацював не менше трьох років на тих же посадах. Існували такі органи колегіального управління: загальні збори адвокатів, президія обласної, крайової і республіканської колегії адвокатів та ревізійна комісія. Всю діяльність адвокати вели в юридичних консультаціях. Керівництво колегіями адвокатів покладалося на союзно-республіканський Наркомат юстиції СРСР та його місцеві органи, які були наділені досить широкими повноваженнями і могли безперешкодно втручатися у справи колегій.

26 квітня 1932 р. в Україні була введена система госпрозрахункових бригад за якою кожний колектив юристів був розрахунковою одиницею. Кожний захисник, окрім встановленої йому твердої зарплати, став одержувати преміальні з фундації перевиконання фінансового плану. Дефініцію «адвокат» було введено в 1939 році Положенням «Про адвокатуру», вперше за історію вітчизняного інституту адвокатури відмінюючи поняття «правозахисник». Таким чином була завершена тривала дискусія про роль захисту прав і свобод людини в радянській судовій системі, а адвокатура була визначена необхідною ланкою.

Діяльність адвокатів знов була звужена у 1934 році, а саме 1 грудня за Постановою ЦВК СРСР. Вона проголошувала, що у справах про терористичні акти усувалася участь адвоката у

суді та вводилась особлива нарада, яка діяла без участі адвоката. На той момент суди виносили свої рішення лише якщо підсудні давали показання проти себе, що, до речі, досягалося способом страшених тортур. Тому ролі та участі адвоката в кримінальному процесі просто не існувало. У наслідку цей відрізок часу увійшов в історію нашої держави як період політичних репресій великої кількості невинуватих у злочинах людей та масового порушення основних прав та свобод громадян України.

Істотні зміни в історії розвитку інституту адвокатури відбулися лише у другій половині ХХ століття, що пов'язано прийняттям певних законодавчих актів, які стали правовим підґрунтям для більш продуктивного розвитку даного інституту. Такими актами стали законодавство про судоустрій 1958 року, в 1960 році – ККУ та КПК, а в 1963 році – ЦКУ та ЦПК.

У 1962 році відбувалося схвалення Положення про адвокатуру в УРСР, що відносно розширило можливості адвокатів у своїй діяльності. Згідно з ним даний інститут ототожнювався з колегією адвокатів, тобто колегія стає об'єднанням професіоналів, що займаються адвокатською справою. Аналізуючи попередні законодавчі норми, адвокат мав право приймати участь як у судовому процесі, так і у попередньому слідстві справи по суті.

Відповідно до ідеології того часу законодавство, що приймалося всіма гілками державної влади, продовжувало надавати пріоритет інтересам держави над інтересами особи, тому діяльність щодо захисту прав та свобод громадян та їх об'єднань була досить обмеженою. Спостерігаються періодичні ліквідації інституту адвокатури, обмеження діяльності адвокатів та усунення їх від судового процесу повністю чи лише у деяких категоріях справ.

Таким чином, тернистий шлях взаємних відносин адвокатури та радянської влади до здобуття Україною незалежності підтверджує, що влада намагалася лише імітувати її узаконення і підпорядкувати інститут адвокатури собі та використати всі сили й можливості, щоб впливати на діяльність адвокатів. Однак за радянських часів адвокатура України, через створення колегій адвокатів за територіальним принципом на основі адвокатського самоврядування та можливості здійснювати вплив на підбір з резерву кандидатів на професію адвоката, що у своїй більшості унеможлиблювало прийняття до лав адвокатів «випадкових» людей, досягла належного їй місця в правовій системі та державі радянської України, чим і досягла якісного професійного досвіду правозахисної діяльності та відповідної репутації в суспільстві.

Осадчук И.О.

студент 1-го курсу факультета адвокатуры

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

История становления института адвокатуры в зарубежных странах сейчас не привлекает исследователей. Учебники истории государства и права зарубежных стран при рассмотрении судебного процесса могут и вовсе не придавать значения участию адвокатуры в судопроизводстве. Незначительное количество исследований в данном вопросе может привести к искажению реальных фактов и положения адвокатуры.

В учебнике истории государства и права зарубежных стран А.А. Вологодина утверждается: «Законом 1990 г. в Великобритании был создан новый для страны институт адвокатуры». Что имел в виду автор? Создание института адвокатуры в Великобритании в целом? Или появление адвокатуры нового образца? Действительно, в 1990 г. был принят Закон «О судах и оказании юридических услуг», который лишь расширил полномочия солиситоров (одной из двух самостоятельных групп адвокатов) и в какой-то степени лишил монополии на судебную защиту барристеров (второй самостоятельной группы адвокатов). Сам же институт адвокатуры, представленный солиситорами и барристерами, почти не изменился.

Именно поэтому вопрос становления и развития адвокатуры в Великобритании является актуальным.